

Фінансове прогнозування як елемент управління фінансовими ресурсами підприємства

Гайбура Ю.А.

кандидат економічних наук, доцент,
Подільський державний аграрно-технічний університет

Загнітко Л.А.

кандидат економічних наук, доцент,
Подільський державний аграрно-технічний університет

У статті розглянуто сутність і значення фінансового прогнозування в українських реаліях для формування стійкого фінансового розвитку підприємства. Виявлено пріоритетні чинники впливу прогнозованих значень на прийняття управлінських рішень щодо мінімізації фінансових ризиків підприємства. Розраховано перспективну прогнозовану величину фінансових показників та використання цих результатів у стратегічному управлінні підприємством.

Ключові слова: прогнозування, фінансове прогнозування, управлінське рішення, фінансові ресурси, фінансові результати.

Гайбура Ю.А., Загнітко Л.А. ФИНАНСОВОЕ ПРОГНОЗИРОВАНИЕ КАК ЭЛЕМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РЕСУРСАМИ

В статье рассмотрены сущность и значение финансового прогнозирования в украинских реалиях для формирования устойчивого финансового развития предприятий. Выявлены приоритетные факторы влияния прогнозируемых значений на принятие управленческих решений по минимизации финансовых рисков предприятия. Рассчитаны перспективная прогнозируемая величина финансовых показателей и использование этих результатов в стратегическом управлении предприятием.

Ключевые слова: прогнозирование, финансовое прогнозирование, управленческое решение, финансовые ресурсы, финансовые результаты.

Haibura Yu.A., Zagnitko L.A. FINANCIAL FORECASTING AS AN ELEMENT OF FINANCIAL RESOURCE MANAGEMENT

The article considers the essence and significance of financial forecasting in Ukrainian realities with the aim of forming sustainable financial development of enterprises. Priority factors of influence of predicted values on acceptance of administrative decisions on minimization of financial risks of the enterprise are revealed. The prospective forecasted value of financial indicators and the use of these results in the strategic management of the enterprise are calculated.

Keywords: forecasting, financial forecasting, management decision, financial resources, financial results.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У системі управління підприємствами обґрунтування фінансових показників, здійснення фінансових операцій і результативність багатьох управлінських рішень досягаються з урахуванням результатів фінансового прогнозування та планування. Ці показники є важливими складниками процесу управління підприємством та його підрозділами у напрямі виявлення можливостей та загроз, рівня платоспроможності підприємства. На основі прогнозних показників прибутковості, платоспроможності, ліквідності, раціонального розміщення обігових коштів, тощо можливе формування подальшої стратегії розвитку підприємства та корегування короткострокових планів за рахунок зміни тактичних завдань та цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу, економічного та фінансового прогнозування фінансового стану підприємства досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, основні ідеї щодо фінансового прогнозування та прогнозування фінансового стану підприємства, найважливіші методи прогнозування в умовах ринку розглянуто у працях Г. Земитана [1], А.М. Єріної [2], Е. Бреслава [3], Е. Тихонова. Також питання прогнозування фінансового стану досліджувалися в роботах В.В. Горлачука, О.В. Єфимова, В.О. Касьяненко, О.Ю. Клементьєвої, Г.В. Савицької, Л.В. Старченко, Е. Альтман, І.О. Бланка, Р. Таффлер. Однак ще не до кінця досліджено важливість фінансового прогнозування для українських підпри-

ємств в умовах сьогодення. Методи прогнозування фінансових показників не досліджено в повному обсязі, не виокремлено фактори, що заважають фінансовому прогнозуванню в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування сутності і складників фінансового прогнозування, дослідження ролі прогнозування для підприємств в умовах сучасної економічної нестабільності, виявлення пріоритетних чинників впливу на формування умов для прийняття дієвих управлінських рішень щодо мінімізації фінансових ризиків підприємств та їх своєчасної адаптації до зовнішніх змін і тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвиток усіх господарюючих систем залежить від ефективності управління. Управління як складова частина господарського процесу займає провідну роль у сукупності факторів, що забезпечують досягнення поставлених цілей в умовах обмеженості ресурсів. Актуальною проблемою нині є ефективне управління фінансами підприємства, де важливу роль має відігравати фінансове планування, адже саме планування є організаційним початком всього процесу реалізації обґрунтованих раніше напрямів подальшого розвитку. В умовах зниження обсягів фінансових ресурсів та зростання витрат перед підприємствами виникає завдання відновлення на новій технологічній основі фінансового планування і прогнозування.

Фінансове прогнозування являє собою процес розроблення і складання прогнозів, тобто науково обґрунтованих гіпотез про ймовірний майбутній стан економічної системи та економічних об'єктів, а також характеристик цього стану.

Фінансове прогнозування передувє стадії складання фінансових планів, сприяє виробленню концепції фінансової політики на певний період розвитку держави або суб'єкта господарювання, однак має більш низьку ступінь визначеності порівняно з фінансовим плануванням.

Мета фінансового прогнозування полягає у визначенні реально можливих обсягів фінансових ресурсів, джерел їх формування та шляхів використання. У прогнозуванні фінансових показників застосовується сукупність спеціальних методів і прийомів, які прийнято ділити на три групи: методи експертних оцінок, методи екстраполяції, методи економіко-математичного моделювання.

Метод експертних оцінок заснований на обробці думок експертів із приводу динаміки фінансових процесів, виявлених шляхом проведення спеціальних процедур (анкетування, інтерв'ювання). Експертами повинні бути фахівці високої кваліфікації, що професійно займаються вивченням і (або) управлінням економікою і фінансами фірми. Анкетування проводиться за спеціально розробленими анкетами.

Суть методу екстраполяції полягає в поширенні на майбутнє тенденцій, що склалися в ретроспективі.

Ступінь застосування методу екстраполяції у фінансовій сфері визначається ступенем інерційності (або стабільності) динаміки розвитку економічної системи. Для прогнозування системи фінансових показників метод екстраполяції, як правило, застосовується в комплексному поєднанні з іншими методами.

Методи економіко-математичного моделювання базуються на побудові моделей, які з певною ймовірністю описують динаміку фінансових показників залежно від факторів, що впливають на фінансові процеси.

У теорії і практиці фінансової діяльності все більшого значення набувають методи розрахунку, об'єднані під загальною назвою «фінансова математика», або вищі фінансові обчислення, або фінансові та комерційні розрахунки.

Ефективність фінансового прогнозування значною мірою залежить від адекватності використаних методів прогнозування. Без фінансового прогнозування не можна досягти того рівня управління виробничо-господарською діяльністю підприємств, який би забезпечував успіх на ринку постійного вдосконалення матеріальної бази, соціальний розвиток колективу. Ніякий інший вид прогнозування не може мати для підприємства такого узагальнюючого, глобального значення. Втілення нових прогресивних методів прогнозування стає нині необхіднішим на підприємстві, оскільки стимулює використання наявних і прихованих ресурсів та підвищує економічну ефективність фінансово-господарської діяльності.

Одним з основних складників ефективної діяльності для кожного підприємства є формування та розроблення стратегічних напрямів їх діяльності. Такий процес фактично неможливий без наявності фінансових прогнозів діяльності підприємства, оскільки фінансове прогнозування дає змогу оцінити стан і ефективність діяльності підприємства в майбутньому.

Основним завданням фінансового прогнозування на рівні підприємства є своєчасне одержання інформації, необхідної для вивчення та аналізу різноманітних явищ і процесів, основним призначенням якої надання можливості адаптації до процесів, що відбуватимуться в майбутньому.

Зокрема, фінансове прогнозування спрямоване на дослідження:

- 1) потенціалу підприємства;
- 2) тенденцій у розвитку підприємства;
- 3) альтернативних варіантів розвитку;
- 4) слабких сторін діяльності підприємства;
- 5) необхідного рівня ресурсів на підприємстві;
- 6) вхідних та вихідних грошових потоків.

Основними функціями фінансового прогнозування є [4, с. 28]: науковий аналіз фінансових процесів і тенденцій; дослідження об'єктивного розвитку фінансів підприємств

у конкретних умовах у певний період; оцінювання об'єкта прогнозування; виявлення альтернатив розвитку фінансів підприємства; нагромадження наукового матеріалу для обґрунтованого вибору певних фінансових рішень.

Фінансовий стан підприємства і його стабільність значною мірою залежать від того, яке майно є в розпорядженні підприємства, в які активи вкладено капітал і який дохід вони йому приносять.

Розміщення коштів підприємства має дуже велике значення у фінансовій діяльності і підвищенні її ефективності. Від того, які інвестиції вкладено в основні й оборотні кошти, скільки їх перебуває у сфері виробництва й обігу, у грошовій і матеріальній формах, наскільки оптимальне їхнє співвідношення, багато в чому залежать результати виробничої і фінансової діяльності, а отже, і фінан-

Таблиця 1

Показники фінансового стану діяльності підприємства

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення 2015 р. від 2013 р.	
				±	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	194213	216837	361779	167566	у 1,9р.
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	160969,5	187008,5	363278,5	202309	у 2,3р.
Середньорічні залишки обігових коштів, тис. грн.	146262,5	125539,0	191818,0	45555,5	131,1
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	321565,5	322451,0	559444,5	237979	у 1,7р.
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	48119,0	86379,0	124650,0	76531	у 2,6р.
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	171787	224261	314157	142370	у 1,8р.
у т. ч. матеріальні витрати, тис. грн.	63086	107307	153417	90331	у 2,4р.
Частка матеріальних витрат у собівартості, %	36,7	47,8	48,8	12,1	х
Валовий прибуток (збиток), тис. грн.	22426	- 7424	47622	25196	у 2,1р.
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	48310	- 39612	3147	- 45163	6,5
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	78	- 76609	66	- 12	84,6
Рентабельність продукції, %	13,1	- 3,3	15,2	2,1	х
Рентабельність власного капіталу, %	0,2	- 88,7	0,1	- 0,1	х
Рентабельність активів, %	0,02	- 23,6	0,01	- 0,01	х

Джерело: розраховано авторами за [9]

сова стабільність підприємства. На прикладі одного з підприємств Хмельницької області проаналізуємо основні показники фінансового стану.

Із розрахунків видно, що чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) протягом досліджуваного періоду збільшився майже вдвічі. Середньорічна вартість основних засобів – у 2,3 рази, активів – у 1,7 рази, власного капіталу – 2,6 рази відповідно. Зі збільшенням собівартості продукції (товарів, робіт, послуг) на 142,4 млн. грн. чистий прибуток у звітному році становив лише 66 млн. грн., що на 12 млн. грн. менше базисного року.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється передусім у швидкості обороту його засобів. Аналіз її полягає у дослідженні рівнів і динаміки різнобічних фінансових коефіцієнтів оберненості, які є відносними показниками фінансових результатів діяльності господарюючого суб'єкта.

Основними факторами, які визначають фінансовий стан підприємства є, по-перше, виконання фінансового плану та поповнення по мірі потреби власного оборотного капіталу за рахунок прибутку й, по-друге, швидкість обертання оборотних засобів (активів).

Ринкові умови господарювання зобов'язують підприємство в будь-який період

часу бути здатним погасити свої короткострокові зобов'язання, тобто бути ліквідним.

Дані табл. 2 свідчать, що коефіцієнт загальної оборотності капіталу протягом досліджуваного періоду майже не змінився. Коефіцієнт прибутковості капіталу звітного року становив лише 0,001. Коефіцієнт оборотності власного капіталу зменшився на 1,14.

Для якісної оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства використовують показники фінансових коефіцієнтів ліквідності. Основним із них є коефіцієнт абсолютної ліквідності, який вважається найжорсткішим критерієм платоспроможності, що показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може, за необхідності, погасити негайно за рахунок найліквідніших активів. Надто високе значення коефіцієнта абсолютної ліквідності негативно впливає на рівень рентабельності підприємства, оскільки залучений капітал вкладається в неробочі активи, якими є грошові кошти та їх еквіваленти. У зарубіжній аналітичній практиці оптимальною вважається ситуація, коли значення показника дорівнює 0,2–0,3; у вітчизняній – нормативи ліквідності не розроблені, однак теоретично достатнім вважається значення коефіцієнта більше за 0,2–0,35. Це означає, що в найкоротший термін підприємство може

Таблиця 2

Показники ділової активності та ліквідності підприємства

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення 2015 р. від 2013 р.	
				±	%
Середній розмір дебіторської заборгованості, тис. грн.	68785	39287	33662	35123	51,1
Середній розмір запасів, тис. грн.	6269	3669	15580	9311	у 2,5р.
Середній розмір кредиторської заборгованості, тис. грн.	96407,5	109122,0	231230,5	134823	у 2,4р.
Коефіцієнт загальної оборотності капіталу	0,60	0,67	0,65	0,05	х
Коефіцієнт прибутковості (рентабельності) оборотного капіталу	0,001	х	0,001	х	х
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	4,04	2,51	2,90	- 1,14	х
Тривалість обороту власного капіталу, днів	89,2	143,4	124,0	34,8	139,0
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	0,40	0,32	0,43	0,03	х
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,39	0,31	0,39	х	х
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,001	0,002	0,002	0,001	х

Джерело: розраховано авторами за [9]

погасити 20–35% своїх поточних зобов'язань. Із розрахунків бачимо, що в досліджуваному підприємстві звітного року він становив 0,002.

Разом із тим спостерігається позитивна тенденція щодо незначного підвищення показників ліквідності підприємства. Однак усі вони не досягають рекомендованих значень за аналізований період.

У сучасних умовах ведення господарської діяльності дуже актуальним для підприємств будь-якого масштабу є питання про забезпечення його фінансової стійкості. Одними з найважливіших завдань будь-якого підприємства є отримання науково-обґрунтованого висновку щодо забезпечення стійкого фінансового розвитку, термінів досягнення поставлених фінансових завдань, реалізації конкурентних переваг та розширення своїх позицій на ринку, зменшення впливу наслідків негативної економічної ситуації на фінансовий механізм підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

З огляду на нестабільність економічної ситуації в Україні, прогнозування фінансових результатів підприємства відіграє роль не лише додаткового інструментарію, а й є неодмінною умовою існування компанії у сучасному мінливому середовищі. Дослідження майбутніх змін фінансового стану підприємства та розроблення стратегічних заходів щодо його коригування є неодмінним фактором формування сучасної ринкової стратегії. Прогнозні показники дають можливість підприємству планувати його фінансовий розвиток, уникати значних прорахунків і пов'язаних із ними втрат, робити аналіз доцільності майбутніх витрат, отримувати найбільшу вигоду від господарських відносин із покупцями, партнерами, постачальниками та банками. За відсутності прогнозних даних підприємство схильне до невірних маневрів, що може призвести до втрати позицій на ринку, нестійкого фінансового стану або навіть до банкрутства. Планування і прогнозування є одними з найважливіших елементів в управлінні фінансовим механізмом підприємства.

У процесі прогнозування найважливішими є такі фактори: прибутковість; наявність власних фінансових ресурсів; раціональне розміщення основних і оборотних коштів; платоспроможність; ліквідність. Прогнозування цих показників дає змогу підприємству розраховувати на стабільність у діяльності. Ці показники є основою для позитивного рішення кредиторів про надання позичкових коштів підприємству, залучення нових інвесторів та розвитку

компанії. Об'єктом прогнозування, перш за все, є обсяги фінансових ресурсів, які надійдуть у розпорядження підприємства в майбутніх періодах. Серед таких ресурсів – прибуток підприємства, що залишається після сплати всіх податків та обов'язкових платежів, та амортизаційні відрахування, які відшкодовуються через ціну на продукцію [5, с. 752].

Оскільки ринкову ситуацію на короткий період спрогнозувати важко, а використання трендового моделювання в короткостроковому періоді не дасть бажаного ефекту, вважаємо, що у цьому разі доцільно використовувати адаптивні ситуаційні методи. Основною властивістю таких методів є зміна коефіцієнтів побудованої моделі під час надходження нової інформації, тобто адаптація моделей до нових даних. Саме таким принципам відповідають методи, засновані на експоненційному згладжуванні [2, с. 120]. У даному разі залежні змінні (чистий дохід, валовий прибуток, чистий прибуток) представляються як функція часу у вигляді багаточлена (формула (1)):

$$Y_1 = \alpha_0 + \alpha_1 t + \alpha_2 t^2 + \dots + \alpha_\lambda t^\lambda, \quad (1)$$

де $\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_\lambda$ – параметри;

t – період;

λ – ступінь полінома.

Оцінки параметрів $\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_\lambda$ можна одержати за допомогою методу найменших квадратів. Розгорнутий запис системи нормальних рівнянь має вигляд:

$$\sum_{t=1}^n y_t = a_0 n + a_1 \sum t + a_2 \sum t^2 + \dots + a_\lambda \sum t^\lambda, \quad (2)$$

$$\sum_{t=1}^n y_t t = a_0 \sum t + a_1 \sum t^2 + a_2 \sum t^3 + \dots + a_\lambda \sum t^{\lambda+1}, \quad (3)$$

$$\sum_{t=1}^n y_t t^2 = a_0 \sum t^2 + a_1 \sum t^{\lambda+1} + a_2 \sum t^{\lambda+2} + \dots + a_\lambda \sum t^{\lambda+\lambda}, \quad (4)$$

де n – число членів у динамічному ряді. Підрахунок тут відбувається від $t = 1$ до $t = n$.

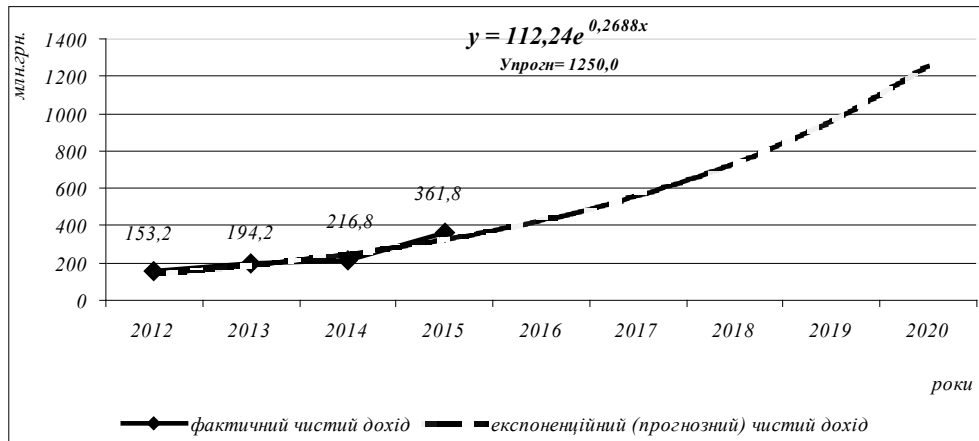
Використовуючи матричні позначення, систему нормальних рівнянь можна записати у вигляді:

$$T_j^i = T^i \cdot T_{\alpha_j}^j, \text{ де } j = (y_j); \alpha = (\alpha_j); T = \begin{bmatrix} 1t \dots t^\lambda \\ 1t \dots t^\lambda \\ \dots \\ 1t \dots t^\lambda \end{bmatrix}. \quad (5)$$

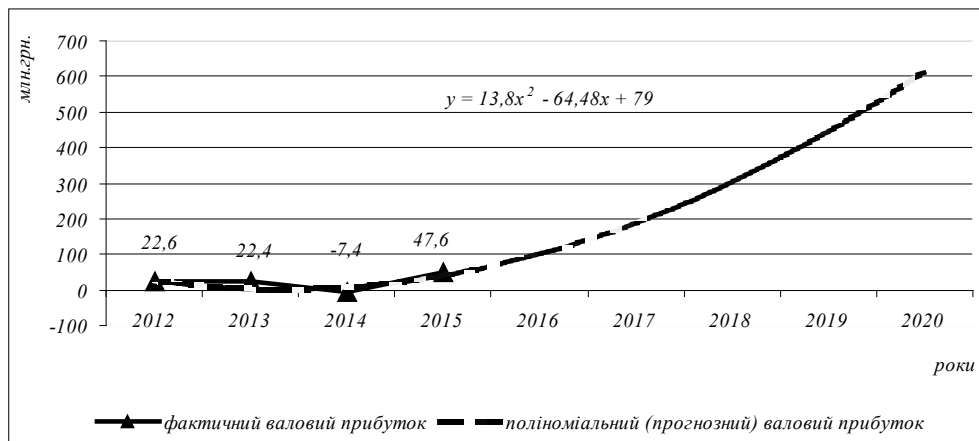
Для прогнозування основних показників фінансових результатів у досліджуваному господарстві використано статистичний пакет аналізу даних в Excel. Як аргументи статистичної функції РОСТ, яка обчислює експо-

ненційну апроксиманту даних кривих, використано числові значення чистого доходу від реалізації продукції, валового прибутку, прибутку від операційної діяльності і чистого прибутку за 2012–2015 рр.

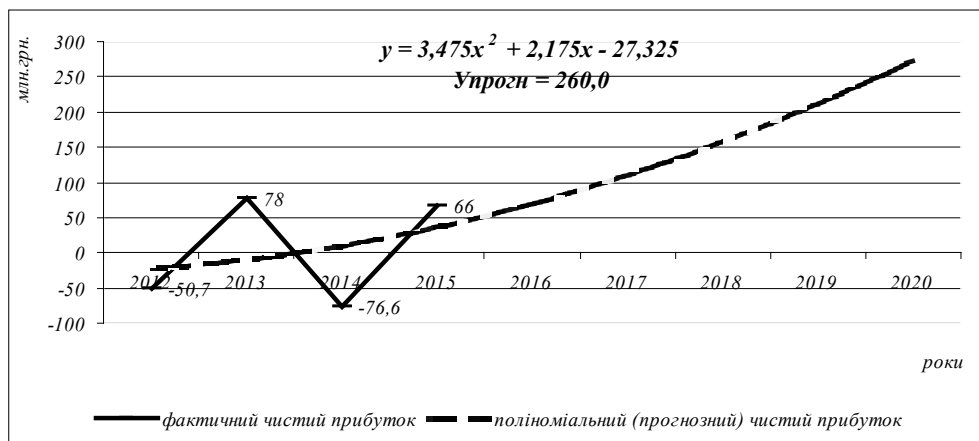
Із розрахунків, проведених за допомогою статистичного пакету аналізу даних в Excel, бачимо, що протягом наступних років підприємство буде прогресувати у своєму фінансово-господарському розвитку. Однак

Рис. 1. Фактичні і прогнозовані рівні чистого доходу від реалізації продукції
Джерело: власна розробка

Рис. 2. Фактичні і прогнозовані рівні валового прибутку
Джерело: власна розробка

Рис. 3. Фактичні і прогнозовані рівні чистого прибутку
Джерело: власна розробка

у ринковій економіці постійно діє так звана «невидима рука», наслідки втручання якої в діяльність підприємств можуть бути не завжди позитивними.

Висновки з цього дослідження. Фінансове планування і прогнозування виступають основним інструментарієм і гарантією стійкого функціонування підприємства. У кризових умовах їх значення зростає, що привертає до дослідження цієї проблеми увагу багатьох учених.

Стійкий фінансовий стан, правильне регулювання фінансів у процесі господарської діяльності, своєю чергою, позитивно впливають на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами.

Таким чином, отримання інформації про майбутнє, особливий вид передбачення можливих або бажаних змін фінансового стану сучасних підприємств є необхідним елементом формування їх ринкової стратегії. Прогнозування виступає основою розроблення довго- та середньотермінових прогнозів щодо економіки підприємства у цілому та його окремих структурних підрозділів. У системі управління підприємствами прогнозування посідає особливе місце, оскільки надає можливість отримання науково обґрунтованого висновку про їх можливий фінансовий стан, термін досягнення бажаного стану, альтернативні шляхи розвитку фінансово-економічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земитан Г. Методы прогнозирования финансового состояния организации / Г. Земитан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iteam.ru/publications/finances/section_29/article_408.
2. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування : [навч. посіб.] / А.М. Єріна. – К. : КНЕУ, 2001. – 170 с.
3. Бреслав Е. Финансовое прогнозирование : [учеб. пособ.] / Е. Бреслав. – Невинномысск, 2006. – 221 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cfin.ru/management/strategy/finance_forecasting.shtml.
4. Прогнозирование и планирование экономики: [учеб. пособ.] / Под общ. ред. В.И. Боресевича, Г.А. Кандауровой. – Мн. : Экоперспектива, 2010. – 380 с.
5. Павлова І.В. Прогнозування фінансових показників як елемент планування розвитку діяльності підприємства / І.В. Павлова // Логістика. – 2014. – № 690. – С. 752–755.
6. Білик М.Д. Методи фінансового планування і прогнозування в управлінні фінансами підприємства / М.Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 9. – С. 79–84.
7. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз / Б. Є. Грабовецький. – Львів, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072013120/ekonomika/ekonomichniy_analiz.
8. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент : [підручник] / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна ; 2-е вид. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
9. Основні економічні показники роботи підприємств Хмельницької області за 2015 р. : статистичний бюлетень / За ред. Л.Б. Прилуцької ; Головне управління статистики у Хмельницькій області. – Хмельницький, 2016. – 115 с.
10. Чернецька О.В. Теоретичні аспекти функціонування системи управління фінансовими результатами аграрних підприємств / О.В. Чернецька // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2014. – № 149. – С. 295–302.